

Oponentský posudek disertační práce

Mgr. Marcela Černého

Osobnost Josefa Karáska (1868–1916) v souvislostech české slavistiky a české literární Vídně. Příspěvek k vídeňské účasti v mezislovanských kulturních vztazích od založení Jagícova semináře do vzniku ČSR

Dosavadní literárněvědné příspěvky týkající se prostředí českovídeňského jsou v českém prostředí nepříliš četné. Až na několik málo dílčích studií (Maidlových či Turečkových) přenechává česká literární věda blahovolně toto lákavé téma kulturním a sociálním historikům, muzikologům či etnologům. V tomto ohledu nečiní výjimku ani akademické pracoviště, jejímž zaměstnancem je autor těchto řádek. V rozsáhlém lexikografickém kompendiu Lexikon české literatury, jejíž čtvrtý, závěrečný díl, obsahující ve dvou svazcích přes tisíc textových hesel, si – doufejme – budeme moci zařadit do příručních knihoven veřejných i soukromých do roka (a do dne?), jsou českovídeňská hesla zastoupena skoupě – at' již jde o hesla osobností, nemluvě již o hesla nakladatelská či časopisecká. V literárněhistorických syntézách můžeme najít několik roztroušených zmínek o vídeňských tématech či motivech u několika kanonických autorů (B. Němcové, K. Klostermanna, J. S. Machara), při troše štěstí si můžeme přečíst pár vět o Václavu Hrubém či Janu Jančovi. Rakouská strana, jmenovitě Institut für Slavistik der Universität Wien a Landesverteidigungsakademie des österreichischen Heeres, iniciovala v posledních pěti, sedmi letech několik projektů, v jejichž rámci byla rovněž analyzována odborná literatura, resp. bohemistická a slavistická filologická studia ve Vídni a Vídeňském Novém Městě, zatím do Thunových reforem středního a vysokého školství. Tot' zatím vše. A nemylně se – s výjimkou literatury českých Američanů (či amerických Čechů; připomínám práce Vladimíra Papouška) – je literárněhistorická tematika menšinové literatury českého jazyka i v Německu, Rusku, Rumunsku, Slovensku absentní, včetně její literárněteoretické reflexe (na tomto místě za mnohé jmenuji teze k menšinové literatuře formulované Gillesem Deleuzem či Félixem Guattarim). Jakoby se v tomto macešském přístupu ke slovesné kultuře našich menšin zrcadlila bohorovná indolence naší politické a kulturní reprezentace, a to obou režimů, k českým menšinám obecně...

O to více je myslím zapotřebí ocenit kandidátovo nesnadné předsevzetí věnovat se „interakci města Vídně a novodobé české kultury, zejména písemnictví... [a] problematice dějin slavistiky...“. Připomínám dosavadní nečetnost pramenného průzkumu, takřka minimální odbornou literaturu předmětu, a *last but not least* nedostupnost pramenů samotných.

Integrační úlohu Josefa Karáska v předválečné Vídni nelze myslím nikterak zpochybnit. Z tohoto hlediska bylo téma disertace zvoleno případně. Jakkoliv nicméně byla osobnost Josefa Karáska předmětem monografického zpracování, je zřejmé, že Doležalova práce se příkře odlišuje od práce kandidátovy – Doležal je vrocím a zaujatým biografem, neboť je zároveň i pamětníkem, Černý je výborným a vyčerpávajícím znalcem pramenů (české, rakouské, lužickosrbské i bulharské provenience) a jejich střízlivým intepretem. Podařilo se mu představit Karáska jako *spirita agenta* české literární Vídne, muže renesančních zájmů (se všemi výhodami i nevýhodami tohoto záběru), znalce a propagátora českého, ruského, srbského, lužickosrbského písemnictví (odborného i beletristického) v německojazyčném kontextu, ale také jako věrného žáka Vatroslava Jagiće, přední osobnosti světové slavistiky. Osobní i profesní vztah mezi Jagičem a Karáskem se podařilo kandidátovi představit velmi plasticky a jímavě – i díky citované korespondenci.

V první části kandidát se věnoval „*významu Vídne v duchovním životě Čechů od konce 18. století do první poloviny 19. století, ... Karáskovu přínosu... pro studium české literární Vídne [a] proměně vídeňských loci communes v české literatuře od padesátých let 19. století po rozpad monarchie*“. Hojně při tom využívá dosavadní historickou, resp. literárněhistorickou (hlavně ovšem rakouské provenience) literaturu předmětu, v relativní úplnosti shrnul beletristické, filologické a institucionální aktivity vídeňských Čechů, stranou jeho pozornosti nezůstaly ani vídeňské náměty v některých dílech české beletrie (J. Neruda). Cenné jsou např. jeho postřehy o fejetonistice V. B. Nebeského, Eugena Lederera-Ledy, beletristických pracích Václava Hrubého, Saši Roustecké apod. Pokusil se rovněž – a doufejme, že nezůstane jen u jeho povzdechu, že se jedná o „*řečnickou otázku*“ – o definici českovídeňské literatury jako „specifické varianty českého regionalismu“, dodejme, literárního regionalismu.

Tolik chvála. Nyní prosím kandidáta o zaujetí stanoviska k mým výhradám.

Při četbě bych přivítal určitější kompoziční provázanost kapitoly věnované „české“ filologické a literární Vídni (2. 1., 2. 3.), a to nejen s kapitolou 2. 2. , ale i třetí, klíčovou kapitolou celé disertace. Rozhodně by stálo za to důkladněji prověřit tezi, zda Karásek byl vskutku „*iniciátorem projektů zaměřených na historiografický průzkum menšiny*“, a to nejen v makavých případech Jana Kollára či vídeňských přátel K. J. Erbena uváděných kandidátem. S tím souvisí i otázka recepční, totiž: kdy, kde, jak a proč se Karáskovi, resp. ostatním jeho spolupracovníkům podařilo, resp. nepodařilo uvádět českovídeňskou literaturu do širšího českého literárního kontextu? Vždyť zaráží její sporadická frekvence nejen v soudobé české literární kritice a odborné literatuře ve srovnání s mnohokrát skloňovanou problematikou národnostní, menšinovou. Přes několik málo zmínek (s. 152, 321–322) tuto otázku, podle mého názoru pro (se)bereflexi českovídeňské

literatury kruciální, kandidát nechává otevřenou. Větší rozklad by si zasloužil v této souvislosti i ohlas Karáskova působení v Čechách, ale i samotná motivace – osobní a profesní – Karáskova snažení (možná analogie českovídeňská – lužickosrbská ?).

Má další výhrada se týká rozboru Karáskovy literárněhistorické metody obecně a v jeho pracích syntetických zvláště. Kromě kontextu slavistického (práce Pypinovy) nelze myslím opomenout dobový literárněhistoriografický kontext, a to bohemistický (Jaroslav Vlček, kompendium Jan Jakubec / Arne Novák), ale ani – a snad především – germanistický (Hermann Hettner, Richard M. Meyer, Johann W. Nagl–Jakob Zeidler, starší tradice Schererova) a komparativistický (Matija Murko, Vladimír A. Francev). Jistým korektivem při tomto rozkladu by mohly být i některé literárněhistorické příručky „*prvního dotyku*“ vydané v Göschenově nakladatelství, kde vyšla i *Slavische Literaturgeschichte* Josefa Karáska. Myslím si, že právě v dobovém literárněhistoriografickém kontextu, určovaném filologizujícími metodami staršího ražení, pozitivismem a duchovědnými metodami (např. estopsychologismem) lze i s přihlédnutím k recepčnímu horizontu určit možnosti, limity a specifika Karáskovy metody. Tím by totiž mohl být i vysvětlen i paradox Karáskova nejrozsáhlejšího projektu – zmiňovaných *Slavische Literaturgeschichte* –, a totiž tak, že „*nablížení na Slovany jako jednostranné a jednosměrné přijímatele impulsů vycházejících... ze západní Evropy*“ bylo do jisté míry spoluurčeno i tou skutečností, že západoevropské literatury nemohly nebýt rastrem pro literatury slovanské, protože je čtenář Göschenových *Geschichte* znal. Na tuto provokativní tezi by nejspíš mohly odpovědět i ohlasy v německojazyčném tisku (např. v *Das literarische Echo*). Svou pozornost by si zasloužil snad i rozbor Karáskova užití periodizace literárních dějin, (ne)zohlednění formální stránky literárního díla jako estetického objektu,

Další dílčí výtky bych měl ke kandidátově charakteristice Mommsenovy aféry (s. 184–186; jednalo se spíše primárně o spor česko-německý v době Badeniho jazykových nařízení a jejich pádu), charakteristice F. J. Kinského a jeho *Erinnerungen über einen wichtigen Gegenstand von einem Böhmen* (s. 323; podle mého názoru se jedná o tereziánský utilitární jazykový program zohledňující ovšem pozici patriota – rodilého mluvčího), charakteristikou J. V. Pohla (s. 23–24, 329; jeho purismus bych hodnotil s přihlédnutím k dobovému jazykovému kontextu přece jen méně teleologičtěji), terminologie böhmisch–čechisch (s. 261, 272; již tehdy se prosazovala terminologie podle jazyka – viz název češtiny ve středoškolských zprávách již před rokem 1918, název Jakubcova a Novákova literárněhistorického kompendia a provokativní titul Krausova časopisu). Podle mého názoru se definicí českovídeňské literatury zabýval již v roce 1914 Miloslav Hýsek v článku *Mladá literatura české Vídně* (uveřejněné v *Ročence Vídeňské matice* za rok 1913; zde také najdeme článek Jaromíra Pojezdného *Od Hála k „Božím bojovníkům“*, který

rovněž modifikuje stereotypní českou – nejen literární – představu o Vídni), a nikoliv až článek Šišův, jak uvádí kandidát atd. Rovněž je zapotřebí opravit tradovanou informaci o dvou vyšlých sbírkách V. K. Šembery (s. 115), ve skutečnosti vyšla pouze jedna, ve dvou mírně odlišných verzích. Tuto skutečnost potvrzuje mj. sám J. Karásek. Několik dalších drobných chyb jsem upravil přímo v textu, stejně jako možné další typy bibliografické.

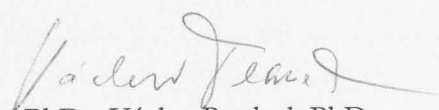
Při přípravě disertace k tisku bych v seznamu literatury a pramenů tyto dvě složky oddělil; dále bych doporučil českojazyčné citáty edičně upravit (především pravopisně přizpůsobil dnešnímu stavu, stejně jako tak kandidát učinil v případě citátů ruských a německých).¹ Někde není zcela zřejmé, kde končí parafráze Karáskova textu a kde začínají poznámky, vysvětlivky kandidáta (s. 229, 265, 280).

Tyto, jakožto i předchozí výhrady, však rozhodně nijak nenarušují korektní úroveň celé disertace, spíše se pokoušejí kandidáta přimět k analýze Karáskova odkazu v dalších kulturních a literárních kontextech, resp. zabývají se několika záležitostmi povýtce technického rázu.

Shrnuji: kandidátova práce přináší nové, mnohdy dosud neznámé a zásadní detaily k životu a dílu J. Karáska a interpretaci jeho působení v dobovém českovídeňském literárním i slavistickém kontextu (např. i kapitola sorabistická!). Černého práce je opřena o důkladné studium materiálové, a stimuluje další zájem o literární problematiku českovídeňskou (též směrem germanobohemistickým).

Vřele práci doporučuji k obhajobě a navrhuji, aby byla po úspěšné obhajobě kandidátovi udělena vědecká hodnost „PhD.“.

Praha, 16. května 2007

PhDr. Václav Petrbock PhD.

---

¹ Koneckonců jsem toho mínění, že by kandidát měl Karáskovu korespondenci (přijatou i odeslanou, zvláště s V. Jagičem) edičně zpřístupnit. Je k tomu skutečně nanejvýš disponován důkladnou znalostí slavistického světa (zejména problematikou serbistickou, kroatistickou a bulharistickou), bohemistickou i vienensální obecně, i předchozí ediční zkušeností.